

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Ad confirmacionem.

Ad primam confirmationem, concessio antecedente, negaret consequentiam: quoniam est latum discrimen inter ea, quae in antecedente assumuntur, & id quod in consequente infertur, propter quod diceret, hoc contradictionem implicare, illa vero minime. Etenim natura diuina ita esse deberet in multis suppositis, ut cum singulis esset idem: id vero esse non posset, nisi in eis diuideretur ac multiplicaretur. Sequeretur praeterea, non, quae sunt eadem vni tertio, esse eadem inter se, neque in Deo esse omnimodam simplicitatem, quae omnia contradictionem implicare asseret, ut paulo antea dictum est. Cum vero nec humanus animus idem sit cum partibus corporis, in quibus est, neque item Angelus cum partibus loci, sane nihil tale sequitur ex iis, quae in antecedente assumuntur.

Ad secundam confirmacionem.

Ad secundam vero confirmationem responderet, quod si esset in aliquo vno supposito, in quo reciperetur tamquam in re aliquo modo a se distincta, argumentum quidem haberet probabilitatis speciem: sed tunc probaret etiam, non esse in tribus tantum: quia esset etiam coactata & limitata ad tria supposita. Verum tamen diceret non ita se habere naturam diuinam, sed ipsamet esse suppositum quoddam infinitum & illimitatum, quod proinde nullam infert limitationem in diuinitate.

Ad tertium.

Ad tertium argumentum negaret priorem partem antecedentis. Diceret enim id esse non posse, sine diuisione naturae: naturam autem posse diuidi, ex imperfectione illius prouenit. Praeterea si generare aut producere sibi simile esset perfectio in Patre, aliqua perfectio esset in Patre, aut Filio, quae non in Spiritu sancto, quod nulla ratione est concedendum: quare posse producere sibi simile in natura, non dicit perfectionem in Patre. De testimonio autem Isaiae ethnicus nihil curaret, praeterquam quod ex antecedentibus, & sequentibus alium etiam sensum patitur testimonium illud, ut supra dictum est. Neque ratio illa demonstratio, ut videtur aliqua argumentatio est in solo lumine naturali, esto in eo sensu exponantur verba Isaiae.

Ad confirmacionem.

Ad confirmationem negandum est antecedens: ignem namque producere actu, nullam perfectionem dicit in producente, sed in re producta, ut saepe in superioribus notauimus.

Ad quartum.

Ad quartum, negaret Philosophus maiorem. Tum quia communicare se actu, nullam dicit perfectionem in eo, qui se communicat, ut dictum est. Tum etiam quia diceret, implicare contradictionem Deum communicare se infinito: ad extra quidem, quia nulla ratione esse potest effectus infinitus: ad intra vero, quia diceret id fieri non posse sine diuisione naturae, ac proinde id iam non esset communicare se ad intra, sed ad extra eo modo, quo Arius processionem Filij a Patre constituit in diuinis.

Ad quintum.

Ad quintum negaret maiorem, de persona infinita omnia in se eminenter continente, qualis esset illa vna persona diuina: neque enim, existente altissima Trinitate personarum in Deo, singulis diuinis personis aliquid felicitatis ex aliarum consortio accrescit.

Ad sextum.

Ad sextum neganda est maior, ut ex dictis est manifestum.

Ad confirmacionem.

Confirmationem vero ex iis, quae conclusionem prima diximus, constat nihil ad rem praesentem efficere. Non enim negamus quempiam ex suis tantum naturalibus posse fide humana propter autoritatem proponentis, aut communitatis credentis, &c. assentiri articulo gloriosissimae Trinitatis: sed quod asserimus est, nullam esse rationem ex lumine na-

turali petitam, propter quam, seclusa omni autoritate & reuelatione, homines sibi persuadere possunt in Deo esse sanctissimam Trinitatem personarum, ne dum demonstratiue, euidenterque cognoscere.

Ad septimum, negaret infidelis maiorem: Catholicus autem dicere posset, in homine esse imaginem altissimae Trinitatis, verum tamen imperfectam, quae minime sufficiens sit, ut ea gloriosissima Trinitas personarum naturaliter cognoscatur: praesertim cum naturaliter non apprehendatur ut imago felicissimae Trinitatis, sed ut est quaedam res in se: post reuelatum vero mysterium diuinissimae Trinitatis conducere, ut per eam explicetur. Porro in homine dicitur esse imago adorandissimae Trinitatis, tum quia in humano animo sunt tres potentiae, sicut in Deo sunt tres personae: tum vel maxime quia, quemadmodum Pater intelligendo producit Verbum, Paterque ac Verbum producit Spiritum sanctum, qui est amor productus: ita humanus animus intelligendo producit verbum, idemque animus concurrente verbo producit amorem. Dicitur praeterea homo esse ad imaginem Dei, quatenus Deus est, quia sicut in Deo est liberum arbitrium, quo Dominus est suorum actuum per intellectum & voluntatem: ita etiam in homine. Vide Damascenus lib. 2. fidei orthodo. cap. 12. His verbis, inquit, ad imaginem, vis intelligendi, arbitriique libertas intelligitur. Praeterea quia sicut in Deo est intellectus, quo videt se, & voluntas, qua seipsum diligit, fruique seipso clare viso, in quo beatitudo ipsius est posita: ita in homine est intellectus, quo capax est visionis diuinae essentiae, & voluntas, qua Deum potest diligere, eoque clare viso frui: eaque ratione instar Dei esse potest beatus, iuxta illud 1. Ioan. 3. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quia vidimus eum sicui est.

Ad postremum argumentum responderet D. Thomas, Philosophos illos naturales cognouisse quidem de Deo attributa aliqua, quae diuinis personis appropriantur, ut potentiam quae appropriatur Patri, sapientiam quae appropriatur Filio, bonitatemque & amorem, quae appropriantur Spiritui sancto. Ut tamen altissimam Trinitatem, personarumque diuinis minime cognouerunt: ita neque appropriationem eiusmodi tributorum. Dicendum praeterea est, si quid de arcano gloriosissimae Trinitatis mysterio docuerunt, id non acumine sui intellectus, lumineque naturae ductos comparasse, sed vel a Prophetis, virisque Catholicis insignibus tam legis naturae, quam scriptae didicisse, iuxta ea quae quaest. 1. §. art. 1. disp. 1. diximus. In numero autem horum insignium viro- rum legis naturae, non solum Iob, & similes, sed etiam Sibyllas comprehendendo. Vel certe eis ipsis Philosophis aliqua illustratio diuinitus facta est.

ARTICVLVS II.

Utrum sint ponenda notiones in diuinis.

DISPUTATIO I.

Notio in re proposita non est aliud, quam ratio cognoscendi vnam personam, ut ab alia, aut aliis distinctam. Hoc est, est forma, aut quasi forma, qua vna persona cognoscitur distingui ab alia, aut aliis. Hanc explicationem notionis innuit D. Thomas initio articulo sequentis, consonatque Augustinus s. de Trinitate, cap. 6. Cum autem personae distinguantur relationibus originis, duo necessaria sunt, ut

aliquid notio dicatur. Vnum est, vt significetur in abstracto: eo enim modo significatur vt ratio, seu forma, aut quasi forma personae. Alteru' verò est, vt pertineat ad originem. Vnde paternitas est notio, qua pater intelligitur distingui à Filio: filiatio est notio, qua Filius intelligitur distingui à Patre: spiratio actiua est notio, qua tam pater, quam Filius intelliguntur distingui ab Spiritu sancto: & processio, seu spiratio passiuua est notio, qua Spiritus sanctus intelligitur distingui à Patre & Filio. His quatuor notionibus addunt Augustinus & alij, innafcibilitatem, quae sit quinta notio, qua Pater intelligitur distingui à Filio & Spiritu sancto, de qua re articulo sequenti.

Diuinorum nominu' tria genera. Essentialia nominu' quid.

Notionale.

Personale.

Notio est notio notioe in diuersa sunt.

Propositio est.

Impugnatio. Nominibus sunt abstracta in concreto vt notio in diuinis.

Ne verò quis æquiuocatione fallatur, animaduertendum est, tria esse nominum genera in diuinis. Quaedam dicuntur essentialia. Hæc sunt, quæ vel in concreto, vel in abstracto significant diuinam essentiam, aut id quod continet Deo ratione essentia. Vnde sicut essentia communis est tribus personis: sic etiam significata horum nominum tribus personis communia sunt. Eiusmodi sunt nomina, Deus, essentia diuina, sapiens, sapientia, potentia, aternitas, Dominus, creator, &c. Alia dicuntur notionalia, nempe illa, quæ significant processiones ipsas, hoc est, relationes originis per modum actionis, aut passionis: cuiusmodi sunt generans, genitus, spirans, spiratus, dicere, generare, spirare, generatio, &c. Alia denique dicuntur personalia, illa videlicet, quæ significant personas, aut id quod ratione personarum conuenit (excipe processiones, actus ve notionales, quos nomina notionalia significat.) Huiusmodi sunt nomina, Pater, Filius, Spiritus sanctus, persona in singulari, & persona in plurali (quicquid aliqui ex doctoribus Nominalibus in contrariu' dicant) vocabulū Trinitatis, & si quæ sūt huiusmodi.

Hinc intelliges, in questione, quam dicimus, longè diuersum quid esse notionem à nomine notionali: paternitas namque, filiatio, spiratio actiua, & spiratio passiuua sunt notiones: nomina autem quibus ista significantur non dicuntur nomina notionalia, quæpe cum non significent processiones, seu relationes per modum actionis, aut passionis: sed pertinent ad nomina personalia, eo quòd sint abstracta personarum: abstractum autem, & concretum ad idem genus nominum pertinet.

His ita constitutis, in corpore articuli refert D. Thomas opinionem, aut potius errorem Præpositiui, assertis in diuinis nec proprietates nec notiones personales, esse constituendas. Nitebatur verò huic fundamento. Quòd proprietates & notiones sunt abstracta: in diuinis autem admittenda non sunt abstracta propter diuinam simplicitatem. Quare si ubi abstractu' inueniebatur, exponeret illud per concretu'. Vt enim dicitur *in quo benignitate tuam, id est, et benignum*: ita dicebat, quando dicitur in Deo est paternitas, intelligi, quali dictum sit, *Deus pater*.

Impugnât D. Thomas hanc sententiam. Ac in primis ostendit vnicuique admittenda esse in diuinis abstracta & concreta, tam in essentialibus, quam in personalibus: quòd iam in rebus creatis vtriusque abstractis ad significandas formas simplices, concretis verò ad significandas res subsistentes: sed in diuinis sunt formæ simplices ac subsistentes: ergo ratione simplicitatis vtendum est abstractis, concretis verò ratione subsistentia.

Possumus etiam ad hominem in hunc modum argumentari. Concreta potius, quam abstracta, denotât compositionem: ergo abstracta potius quam concreta, quadrant in diuinam simplicitatem: non

Molina in D. Thom.

A ergo propter diuinam simplicitatem excludenda sunt à diuinis abstracta, sed potius sunt admittenda. Atque id planè docet Bernardus sermone 80. super cantica, *vbi sequid, inquit, de Deo proprie dici possit, rebus congruentiusque dicitur, Deus est magnitudo, bonitas, iustitia, sapientia, quam Deus est magnus, bonus, iustus, aut sapiens.* Refertque Eugenio, Pontifici maximo, ceterisque Patribus in Concilio Rhemenfi congregatis, peruersam, suspectamque omnino vltimam fuisse expositionem Gilberti Pictauiorum Episcopi super Boëcium de Trinitate, vbi abstracta exponeret per concreta, dicens: *pater est veritas, id est, verum: quare tuta non est opinio Præpositiui, cum sit illa eadem, quæ ad eò Patribus in eò Concilio displicuit, vt ab eis reprobareretur.*

Deinde reddit D. Thomas duas peculiare rationes, quare in personalibus admittenda sint non solum concreta, sed etiã abstracta, atque ad eòd notiones, proprietatesq; personales. Prima est, quòd iam cum confiteamur Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, esse vnū Deum, & tres personas, quatuor tibus hæreticis, quo sint vnum? & quo sint tres? sicut respondetur essentia, ac Deitate esse vnū, sic etiã oportet esse similia nomina abstracta quibus respondeatur, quo sint tres, ac dicatur, paternitate, filiatione, & spiratione passiuua, esse tres, tamquam proprietatibus, quibus re ipsa inter se distinguuntur: vnde inquit D. Thomas, *essentia significatur, vt quid, seu quidditas personarum: persona, vt quis: & proprietates, vt quo persona hæc distincta est à ceteris.*

Secunda ratio est, quoniam vna persona Patris refertur ad duas personas, nempe ad Filium & Spiritum sanctum, non vnica relatione: vnde enim Filius, & Spiritus sanctus referuntur eòdem vnica relatione ad Patrem, ac proinde, cum relatio multiplicet sanctissimam Trinitatem, Filius, & Spiritus sanctus non essent personæ distinctæ inter se. Cum ergo pater sit vna tantum persona, & in se habeat duas relationes, oportet vtramque nominibus designemus, ac dicamus, vnã esse paternitatem, qua Pater refertur ad Filium: alteram verò spirationem actiuam, qua respicit Spiritum sanctum: neque enim nominibus concretis commodè possent designari tamquam ea quibus vnũ quid refertur ad multa: quare admittenda sunt abstracta proprietatum ac relationum personalium, ac proinde notiones.

Ad hanc rationem negabat Præpositiuius, Patrem referri duabus relationibus ad Filium & Spiritum sanctum. Dicebat namque quemadmodum Deus vnica relatione refertur ad omnes creaturas, cum tamen creaturæ multis relationibus referantur ad Deum: sic etiam Patrem vnica relatione referri ad Filium & Spiritum sanctum: cum tamen Filius & Spiritus sanctus multis respiciant Patrem.

Hanc tamen responsionem inde vult euertere D. Thomas, quòd cum ratio formalis specifica cuiusque relatiui sit ad aliud se habere, fieri nullatenus potest vt duabus relationibus specie, aut quali specie distinctis (quod addo propter diuinam relationes: vt enim in diuinis esse nequit genus, ita neque species) respondeat vna tantum relatio ex parte termini. Ad exemplum verò Præpositiui de relationibus creaturarum ad Deum, in primis responderet: creaturæ omnes referri ad Deum relationibus eiusdem rationis, ac speciei. Deinde verò adicit, esto ex parte creaturarum sint relationes ad Deum alterius, ac alterius speciei, nullum esse absurdum si concedas, ex parte etiam Dei relationes alterius, ac alterius speciei eis respondere, eò quòd Deus refertur ad creaturas relatione rationis, nullum què

O o omnino

Res. esse Præpositiui.

Refutatio.

omnino absurdum sit concedere, in Deo multas

relationes rationis inter se specie distinctas.

Relationes
diuina quo
modo specie
potius quam
solo numero
distingui di-
cantur.

Ex iis, quæ circa hanc secundam rationem docet D. Thomas, notandum primò, Quamuis quatuor relationes diuinæ sint rationes formales primò diuersæ, nullòque vnico conueniant, vt q. 28. art. 4. disp. 2. ostendimus, nihilominus cum sint alterius, ac alterius rationis, potius videri quasi specie distinctas quam solo numero: cum tamē ratio speciei in eis non reperitur, eò quòd non minus repugnet vnquamque illarum rationum diuidi, multiplicari, aut contrahi, quàm naturæ ipsi diuinæ.

Obiectio.

Deinde aduersus id quod D. Thomas docet hoc loco nempe duabus relationibus specie, aut quasi specie distinctis, respondere non posse vnica specie relationem ex parte termini, obicit aliquis. Pugnancia dicere D. Thomam: quoniam vt ipsemet 3. part. q. 35. a. 5. affirmat, pater & mater in humanis referuntur ad filium duabus relationibus specie distinctis: eò quòd pater & mater secundum esse patris & matris, specie distinguatur: & tamen filius referatur ad eos vnica relatione filiationis specie: ergo falsum est, quod hoc loco docet secumque pugnat.

Solutio.
Pater & ma-
tris relatio-
nes an specie
differant.

Ad hoc argumentum respondent Caietanus, Torres, aliique discipuli D. Thomæ, doctrinam eius hoc loco intelligendam esse, quando relata distincta specie sunt integra: secus autem quando sunt partes vnus integri relati. Tunc verò appellant relata distincta inter se specie partes vnus integri relati, quando ad fundamentum seu rationem fundandi relationum reciprocarum necessarius est varius concursus vtriusque: quo pacto ad generationem filij in humanis, quæ est ratio fundandi, tum filiationem, tum etiam paternitatem, ac maternitatem, necessarius est partialis, diuersusque concursus patris, ac matris: quare quia pater & mater sunt de numero horum relatorum, Filius verò & Spiritus sanctus, comparatione Patris in diuinis, non item, fit vt doctrina tradita à D. Thoma hoc loco, intellecta, vt eam exposuimus, verissima sit, nec repugnet doctrinæ, quæ 3. parte tradidit. Nos. Metaph. probabile existimabamus relationem patris in commune, vt sub se comprehendit patrem ac matrem, esse speciem infimam, diuidi que parentem in partem ac partem differentis accidentariis, quæ cum parente in commune efficiunt composita per accidens: non secus ac si hominem diuidas in matrem & feminam. Elige quod malueris.

DISPUTATIO II.

Examinantur Gregorij Ariminensis & Aureoli opiniones circa notiones, proprietatesque personales.

Opinio Greg.
negantis pro-
prietates, &
notiones.

Gregorius in 1. dist. 26. quæstio. 1. negat proprietates personales & notiones in diuinis iuxta eum sensum, in quo à D. Thoma & ab aliis constituuntur. At namque, non dari in diuinis personis proprietates, quibus distinguantur, quasi illæ aliquid sint diuinarum personarum, sed personas scilicet, & non aliquo sui, inuicem distinguunt. Quod fit, inquit, vt abstracta & concreta pro eodem prorsus supponant, vt paternitas & Pater pro supposito Patris.

Arg. Greg.

Dicitur potissimum in hac assertionem, quoniam si personæ eiusmodi proprietatibus, quæ aliquid earum sint, constituerentur & distinguerentur inter se, non essent simplices omnino, sed compositæ ex essentia & eis proprietatibus realibus, quod fidei Catholicæ repugnat. Reliqua argumen-

ta Gregorij, quoniam facillè ex iis, quæ dicemus, dilucentur, breuitatis gratia mitto.

Deinde ad rationem D. Thomæ hoc loco qua probabat, constituendas esse proprietates ac notiones, eò quòd oporteat esse, quo respondeamus ad instantiam hæreticorum, quando quærent, quo personæ diuinæ sint vnus, & quo sunt tres, responderet Gregorius: Sufficiens non esse edoctos ab Augustino, & Hieronymo ad respondendum sine dictis proprietatibus. Hieronymus enim in expositione symboli ad Damasum quarto tomo loquens de Patre, Filio, & Spiritu sancto, ita inquit: *Substantiæ sunt vnus, sed personis ac nominibus distinguuntur.* Et paulò superius dixerat: *Non nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personæ, vel, vt Graeci, exponunt, τὸς ἀρεῖς, hoc est, substantentias, consistuntur.* Vbi Hieronymus nomine proprietatum, personas ipsas proculdubio intelligit. Augustinus etiam, in sermone de fide & symbolo, *Credimus, hanc Trinitatem personis distinctam, & substantiâ vnitam.*

In aliam partem extremam vergit Aureolus citatus hoc loco à Caietano. Etenim vult proprietates ex natura rei distingui à personis, quarum sunt proprietates, vt paternitatem à Patre. Quòd probat, quia paternitas se tota distinguitur à filiatione: cum tamen Pater non se toto distinguatur à Filio, quippe cum in essentia conueniant, quam vtrique eorum includit. Quod si paternitas, & Pater distinguerentur sola ratione, non secus ac Deus & Deitas, sanè quanta identitas est inter Patrem & Filium tanta esset inter paternitatem & filiationem.

Sic nihilominus prima conclusio. Concedendæ sūt proprietates in personis diuinis, quæ in eo sensu sint aliquid earum, vt virtute, tamquam quid inclusum ab includente, ab eis ex natura rei distinguatur. Conclusio hæc est aduersus Gregorium, estque manifesta ex iis, quæ diximus q. 28. a. 2. d. 6. & d. 5. conclus. 3. vbi ostendimus, relationes diuinæ, quatenus præcisè relationes sunt, virtute distingui ab essentia, & neque essentia esse illis intrinsecam, neque eas essentias esse tamen idem re & ratione formali inter se: & tamen essentiam, quàm relationes esse de intrinseca ratione formali personarum, quarum sunt proprietates: quòd fit, vt eiusmodi proprietates virtute distinguatur ab iis personis, quarum sunt proprietates, tamquam inclusum ab includente, atque à deò vt in sensu explicato sint earum aliquid.

Præter ea quæ locis citatis dicta sunt confirmari potest conclusio, Quoniam Pater generando Filium communicat ei totam suam essentiam, vt cap. Damianus, de summa Trinitate & fide Catholica definitum est: sed non communicat ei id reale, quò ab eo distinguitur: alioquin non distinguerentur inter se: cum ergo Pater vtrumque includat, essentiam scilicet, in qua conuenit cum filio, & id reale relationis, quò ab eo distinguitur: planè id reale, quò distinguitur, & quò est proprium Patri, virtute saltem distinguetur à Patre tamquam inclusum ab includente. Confirmari id ipsum potest ex cap. Firmiter, eodem titulo, illis verbis: *Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, & secundum proprietates personales discreta admittenda ergo sunt proprietates personarum.*

Secunda conclusio. Personales proprietates, nec re, nec ratione formali, distinguuntur ex natura rei à personis. Hæc est contra Aureolum, constatque ex dictis disput. 5. & 6. citatis. quare cum vnquamque persona constituatur ex essentia & proprietate personali, neutrum sanè distinguetur re aut ra-

Aureoli opi-
nio distin-
guens ex na-
tura rei à
personis pro-
prietates
personales.

Prima conclu-
sio.
Proprietates
personales
virtute dis-
tingui à per-
sonis.

Secunda conclu-
sio.
Personales
proprietates,
nec re, nec
ratione formali,
distinguuntur
ex natura rei
à personis.

tionem formali à persona, sed solum virtute tamquam inclusum ab includente.

Proprietates personales non supponit pro supposito.

Ex his duabus conclusionibus colligo primò aduersus Gregorium, paternitatem in abstracto sumptam vt præcisè significat relationem, proprietatemve personalem Patris, non supponere pro supposito, ac persona Patris: alioquin sicut hæc est orthodoxa, concediturque ab omnibus, Pater generat: ita hæc esset concedenda, paternitas generat: quam tamen Doctores negant, nullusque sanctorum Patrum admitteret. Quo fit, vt vocabulum paternitas ita sumptum supponat pro proprietate ac relatione, quæ non est suppositum & persona Patris, nisi per identitatem: est tamen quid, vnà cum essentia, suppositum ac personam illius complectens. Sicut enim id substantiale, quod Socrates addit supra naturam humanam, in cõmune, aut etiam supra suam singularem humanitatem, nec est suppositum, nec subsistens, sed vnà cum humanitate complet Socratem in esse suppositi, ac rei subsistentis: ita proprietates relatiuæ Patris, nec est subsistens, nec suppositum, sed vnà cum diuina essentia complet Patrem in esse suppositi incommunicabiliter subsistentis, vt q. 29. art. 2. disp. vltima ostensum est.

Obiecta.

Diluitur.

Quòd si obiciat, D. Thomam aliisque Doctores sæpe affirmare relationes subsistere in diuinis. Dicendum est, sumere relationes, non præcisè, vt cum essentia cõstituunt personas, sed vt includunt essentiam: quo pacto paternitas dicit id totum in abstracto, tam absolutum quam respectiuum, quod Pater includit in sua ratione formali: sumptæ verò hoc modo relationes in abstracto, solum differunt à personis ratione concipiente, vt q. 28. art. 2. disp. 6. & q. 29. art. 2. disp. vltima dictum est.

Minor est distinctio inter patrem & paternitatem, quam inter Deum & Deitatem.

Soluitur Greg. arg.

Ex eisdem conclusionibus colligo secundò maiorem esse distinctionem in diuinis inter Patrem pro supposito, & paternitatem, pro proprietate Patris, quam fit inter Deum & Deitatem: Deus namque & Deitas solum distinguuntur ratione concipiente: Pater verò & Paternitas distinguuntur virtute ex natura rei tamquam inclusum & includens.

Ad id ergo vnde Gregorius ducebatur, vt suam opinionem assereret, negandum est, ex eo quòd personæ ex essentia & proprietatibus personalibus modo explicato, constituantur, sequi, personas non esse simplices omnino: si namque personæ ex illis cõstituerentur tamquam ex rationibus formalibus ex natura rei inter se distinctis, id quidem earum simplicitati repugnaret: at verò cum solum nostro intelligendi more constituantur ex illis eisdem prorsus inter se ex natura rei, solumque virtute inter se distinctis, id nihil omnino earum simplicitati derogat, vt in præcedentibus sæpe est explicatum.

Eiusdem interrogationi satisfi.

Petit Gregorius loco citato, siue proprietates Patris aliquid præter essentiam, vel non: Cui interrogationi respondendum est, si dictio præter, denotet quid ex natura rei distinctum ab essentia, proprietatem non dicere aliquid præter essentiam: si verò donotet quid virtute solum distinctum, dicere aliquid præter essentiam, nempe rationem formalem relationis, eandem re & ratione formali cū essentia, sed ab ea virtute distinctam. Nota, hanc propositionem, proprietates personales est aliquid præter essentiam, numquam esse absolutè concedendam: sed vel simpliciter & absolutè negandam, vel distinguendam esse, sicut eam distinximus.

Ad id, quod Gregorius respondere conatur, vt rationem D. Thomæ eneruet, dicendum est. Siue D. Hieronymus, siue quilibet alius autor eius operis extiterit, Patres illos, dum dicunt, sanctissimam Trinitatem

Molina in D. Thom.

A nitam essentia esse vnã, & personis distinctam, intelligere, tamquam iis, quæ in ea distinguuntur, seu inter quæ cernitur distinctio. Cùm verò conueniant in essentia, quam singulæ includunt, adhuc quatenus restat quo, ab essentia aliquo modo distincto, tamquam forma, aut quasi forma, nostro intelligendi more ab inuicem distinguuntur: id quod non est aliud, quam notio, proprietatisque personalis.

Argumentum Aureoli dissoluitur.

Ad argumentum verò Aureoli, dicendum est, vt paternitas, præcisè quæ relatio est, se tota distinguatur à filiatione: Pater verò in eo sensu improprie dicatur non se toto distingui à Filio, quòd detur in eo aliquid, nempe essentia, quod non distinguitur à Filio, satis esse virtualem distinctionem inter paternitatem & essentiam, & inter paternitatem & Patrem, neque necessariam esse distinctionem ex natura rei.

DISPVATIO III. Vtrum paternitas, & spiratio actiua re distinguantur ab inuicem.

D Vbiū est hoc loco, quanta sit distinctio inter duas illas relationes, quas D. Thomas ostendit esse in Patre, inter Paternitatem nimirum, & spirationem actiuam. Durandus in 1. d. 13. q. 2. præmittens, eandem esse questionem de generare & spirare, eò quòd non aliud sint, quam paternitas & spiratio actiua, vt per modum actionis significatur, affirmat inter paternitatem & spirationem actiuam, inter generare & spirare esse distinctionem realem. Idem dicit de filiatione & spiratione actiua, quæ sunt in Filio, & de generari ac spirare.

Dur. opin.

Probat autem hanc suam sententiã primò, quoniam ea, quæ nequeunt conuenire nisi comparatione diuersorum, non sunt idem ex natura rei: sed paternitas conuenit Patri comparatione Filij, non verò comparatione Spiritus sancti, è contrario autem, spiratio actiua conuenit Patri comparatione Spiritus sancti, non verò comparatione Filij: ergo paternitas & Spiratio actiua non sunt idem re.

Probatur Primò.

Secundò sicut se habet paternitas ad filiationem, ita se habet spiratio actiua ad spirationem passiuam: vtrouque namque est distinctio realis, atque oppositio relatiua: ergo à commutata proportionem sicut se habet filiatio ad spirationem passiuam, ita se habet paternitas ad spirationem actiuam: sed filiatio, & spiratio passiuam distinguuntur re inter se, quòd vna sit in Filio, & alia in Spiritu sancto: ergo paternitas etiam & spiratio actiua reali distant discrimine.

Secundò.

Tertiò, paternitas & spiratio actiua sunt relationes reales distinctæ inter se specie, aut quasi specie, vt hoc loco docuit D. Thomas: ergo distinguuntur realiter. Patet consequentia, quoniam, quæ differunt specie, differunt numero: quæ autem differunt numero, distinguuntur inter se realiter.

Tertiò.

Quartò, si paternitas & filiatio essent idem secundum rem cum spiratione actiua, paternitas & filiatio essent idem realiter inter se, quòd tamen est hæreticum. Consecutio probatur, quoniam quemadmodum in absolutis, quæ sunt eadem vni tertio singulari absolutum, sunt eadem inter se: ita quoque in relatiuis quæ relata sunt eadem vni tertio singulari relato, inter se videbuntur eadem.

Quartò.

Quintò, ab vna productione actiua non sunt duæ emanationes passiuæ: sed generari & spirari sunt duæ emanationes passiuæ re inter se distinctæ, & à generare proficiscitur generari, ab spirare verò est spirari: ergo generare & spirare non sunt vna & eadem

Quintò.

Sexto.

Spiratio à paternitate & filiatione ex natura rei non nisi virtute distinguitur.
Dur. opinio- nem esse pa- rum tutam.

eadem productio, sed duæ re ipsa inter se distinctæ. A
 Sexto, licet eadem res possit esse producens & producta comparatione diuersorū, fieri tamen nequit, vt per eandem relationem ei conueniat, vt simul producat: sed Filius per generari est quid productum, per spirare verò est producens, ergo generari, & spirare non sunt idem re in Filio.

Contraria sententia, nempe spirationem actiuam non distingui ex natura rei à paternitate & filiatione, sed esse ex natura rei idem prorsus cum illis eo modo, quo relationes & essentia sunt idē inter se, est D. Thomæ art. sequenti ad tertium, q. 30. articulo 2. ad primum & cōmunis Doctorū, opinio- que Durandi est parum tuta in fide, imò meo iudicio erronea posset appellari. Probatu primò, quoniam si spiratio actiua re distingueretur à paternitate & filiatione, in Deo essent quatuor relationes distinctæ realiter inter se, vt concedit Durandus, ac pròinde in Deo esset quaternitas rerum: contrarium autem definitur in Concilio Lateranensi cap. *Damnatus*, de summ. Trinit. & fide Catholica.

Ad hoc respondent Durandus, in eo cap. solū damnari quaternitatem personarū, aut quaternitatem rerum, quæ sit trium personarum, & quarta essentia, non verò quaternitatem rerum, quæ sunt relationes reales re inter se distinctæ. Expēdamus tamen definitionem Concilij in eo cap. Cū Abbas Ioachimū reprehenderet Petrus Lombardus, sententiarū magistrum, quasi asseruerit, *in Deo esse vnā summā rem, essentiam videlicet diuinā, quæ simul est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus*, argueretque eum, quasi ea ratione, non tam constitueret in Deo Trinitatem, quā quaternitatem, videlicet tres personas, & illam essentiam communem quasi quartam rem, subiungit Concilium, aut potius Innocentius 3. tamquam Concilij caput.

Nos autem, sacro approbante Concilio, credimus & confitemur cum Petro, quod *vnā quedam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, tres simul persona ac sigillatim qualibet earundem, & ideo in Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas, quia qualibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura diuina*. Hactenus Concilium. Ex quibus facile patet, nullam esse responsionem Durandi: cū enim sententiarum Magister constitueret essentiam communem personis, manifestum erat Magistrum non eam constituisse tamquam personam (persona namque ex magistri definitione est quid communicabile) neque id illi obieciebat Abbas Ioachimus, sed quasi eam constituisset tamquam rem quamdam communem, vt ipsemet Abbas refert: ei verò obieciebat, quaternitatem rerum ab eo iuxta illum modum constitui, nempe trium personarū & quartam essentiam communem. Ad obiectionem respondet Concilium, id minimè sequi, eò quod essentia communis sit singulis personis & omnibus simul sumptis, eaque de causa non ponatur in numero rerum cum personis. Non est ergo in eo cap. sermo de quaternitate personarum, sed rerum. Cū ergo absolute definiat Concilium, solummodò esse sanctissimam Trinitatem, & non quaternitatem rerum in Deo, sanè aut error est in fide, aut quid errori proximum, ea opinio, quæ vult esse in Deo quaternitatem rerum realium inter se re distinctarum, vt Durandus asserit. Etenim si Patres illius Concilij suspicari fuissent aliqua ratione in Deo esse quaternitatem rerum, numquam absolute definiuissent, solummodò esse in Deo gloriosissimam Trinitatem, & non quaternitatem.

Secundò argumentor in hunc modum. In Patre, iuxta sententiā Durandi, sunt duæ relationes distinctæ re inter se, nempe paternitas & spiratio actiua: ergo suppositū Patris nō est simplex omnino: quippe cū constet rebus distinctis re inter se, quod cū pugnet cum Catholica fide, profectò plusquam periculosa, erronæve, dici debet opinio Durandi.

Tertiò, propterea Pater & Filius sunt duo supposita in diuinis, quia suis relationibus re ab inuicem distinguuntur: si ergo Spirator, quem de fide constat esse vnum numero principium, vni quæque spiratione actiua producere Spiritum sanctum (vt in Concilio Lugdunensi, cap. *fidelis*, de summa Trinitate, & fide Catholica lib. 6. est definitum) in esse spiratoris sua relatione distinguitur re à Patre, & Filio, & Spiritu sancto, sit, vt sit quartum suppositū, & quarta persona in diuinis, contra diuina Patri, Filio, & Spiritu sancto, quod est hæreticum.

Quartò, Ratio spiratoris, vel est communis Patri & Filio, vel non. Si des hoc secundum, spirator erit quippiam incommunicabile, ac pròinde suppositum & persona, & cū ex tua sententia distinguatur realiter à Patre & Filio, erūt in diuinis quatuor personæ realiter distinctæ, quod est hæreticum. Si verò des primum, tunc vel ratio spiratoris est communis Patri & Filio per identitatem cum vnoquoque eorum, vel non. Si des primum, habemus institutum, rationem videlicet spiratoris non distingui realiter à Patre & Filio, sed esse idem cum illis. Secundum verò dici non potest, quia si ratio spiratoris esset communis Patri & Filio tamquam res ab vnoquoque eorum realiter distincta, id esse non posset sine compositione reali, & nisi ratio vna compararetur ad aliam tamquā actus cum potētia, vt fiet ex illis vnū per se, quæ duo cum diuina simplicitate & actualitate pugnant, apertèque essent errores in fide: sit ergo, vt spiratio actiua à paternitate & filiatione realiter non distinguatur.

Quintò, in diuinis, iuxta axioma Theologorum, solū inter ea est distinctio, ex natura rei, inter quæ cernitur relatiua oppositio: sed spiratio actiua, nec paternitati, nec filiationi opponitur relatiue: ergo nec re, nec ratione formali ex natura rei ab eis distinguitur.

Dicendum itaque est, spirationem actiuam esse idem secundum rem & rationem formalem cum paternitate & filiatione, ab eis tamen distingui virtute ex natura rei. Primum pater ex dictis. Secundū verò affirmat Caietanus hoc loco. Atque id est, quod probant rationes Durandi. Potestque confirmari, tum quia communicabile & incommunicabile cū minimū distinguuntur virtute ex natura rei, spiratio autē actiua est quid commune Patri, & Filio, paternitas verò & filiatio minimè. Addi possent alia rationes, quibus q. 28. art. 2. probauimus distinctionem virtuales inter attributa inter se & inter personas & attributa.

Ad primum igitur argumentum Durandi neganda est maior. Ad id enim satis est distinctio ex natura rei virtute, qualis cernitur inter paternitatem & spirationem actiuam. Ad 1. Durandi.

Ad secundum concessio antecedente, neganda est prima consequentia: nam argumentum à commutata proportione vim non habet vniuersim, nisi in solis quantitibus. Profectò si ratio illa argumentandi aliquid valeret, probari posset spiratorem actiuè esse suppositum in diuinis, arguendo in hunc modum. Sicut se habet Pater ad Filium, ita spirator actiuè ad Spiritum sanctum: ergo sicut se habent Filius & Spiritus sanctus, ita se

se habent Pater & Spirator actiue: sed Filius & Spiritus sanctus sunt duo supposita: ergo Pater & Spirator actiue sunt alia duo.

Ad 3. Ad tertium neganda est consequentia: ad id enim satis est distinctio virtualis. Ad probationem verò consequentia dicendum est, ad distinctionem numeralem, eo modo sumptam, necessariam non esse distinctionem realem: candor namque & similitudo distinguuntur numero iuxta illum modum, eò quòd differunt specie & genere, & tamen non distinguuntur re inter se: sufficit ergo ad distinctionem illam numericam distinctio ex natura rei, aut formaliter, aut virtute, qualis inter paternitatem & spirationem actiuam cernitur.

Ad 4. Ad quartum neganda est consequentia: vt enim argumentum illud valeat, necesse est, vt sint eadem vni tertio incommutabili, qualis non est spiratio actiua. Vide quæ diximus, q. 28. art. 3. Ad probationem dices, peculiarem rationem esse in rebus quæ sunt eadem vni tertio singulari, cur possint non esse eadem inter se, quæ non cernitur in absolutis: eò quòd relata possunt distingui inter se propter oppositionem relationum, absoluta verò, quia non solent habere oppositionem, si sint eadem vni tertio singulari, non solent distingui.

Ad 5. Ad quintum neganda est maior, quando productio actiua vna secundum rem est plures virtute, vt in generare & spirare videre est.

Ad 6. Ad secundam partem maioris sexti argumenti dici debet, satis esse pluralitatem relationum, quæ solùm virtute distinguantur inter se, vt idem dicatur producus & productum comparatione diuersorum, quod cernitur in generari & spirare Filij.

DISPUTATIO IV.

Quenam predicata dicantur de notionibus, & ceteris abstractis quæ reperiuntur in Deo.

Propositiones in quibus actio aut productio in concreto tribuitur alicui subiecto in diuersis quomodo sunt vera.

Quæstio hæc excitatur circa responsum ad secundum D. Thomæ. Eam paucis dirimemus, si notauerimus, peculiare esse propositionibus, in quibus actio, aut emanatio in concreto tribuitur alicui subiecto, non facere sensum identicum, sed denotare prædicatum conuenire subiecto tamquam rationi, aut habenti rationem, seu principium, à quo emanat actio. Quare ad iudicandū, an huiusmodi propositiones veræ sint, an falsæ, attendendum est, an subiectū significet rationem ac principium, à quo procedat actio, vel certe supponat pro habente tale principium, an non. Et quidē si, vel significet principium, vel supponat pro habere proprium, propositio est vera, sin minus falsa. Verbi gratia hæc omnes propositiones sunt veræ, intellectus diuinus intelligit, voluntas vult, sapientia gubernat, essentia intelligit, vult, gubernat, & creat, iustitia diuina tribuit vicique suam, misericordia condonat, iustitia punit. Ratio est, quoniam subiectum earum significat principium & rationem, à qua emanat actio: essentia namque diuina est principium remotum illarum omnium actionum seu operationum: cetera verò sunt principia proxima. Similiter hæc etiam sunt veræ, Deus intelligit, vult, & omnia paulo ante dicta præstat, Pater creat, Deus generat, generis creat, genitus spirat, sapiens generat, &c. subiecta namque primæ & secundæ continent in se essentiam, quæ illa omnia præstat: subiectum verò tertie, nempe Deus, cum sit concretum supponit pro Patre, cui generate conuenit: subiectum quartæ supponit pro Patre, qui includit essentiam, ratione cuius habet,

Molina in D. Thom.

A vt creare possit, subiectum quinta supponit pro Filio, cui ratione spirationis actiue ac essentia conuenit spirare: subiectum verò sexta, cum sit concretum, supponit pro Patre, cuius proprium est generare. Hæc verò sunt falsæ, intellectus vult, voluntas intelligit, eternitas creat, essentia generat, paternitas generat, filio creat, spiratio intelligit, &c. quoniam subiecta, neque significant id, ratione cuius conuenit & emanat actio, neque supponunt pro habente tale principium, eò quòd sint abstracta.

B Vbi notanter diximus in principio, peculiare esse propositionibus, in quibus actio in concreto tribuitur alicui, non facere sensum identicum: quia quando actio in abstracto alicui rei diuinae tribuitur, propositio sensum facit identicum, hoc est, vt propositio sit vera, satis est, si prædicatum sit idem identitate formali cum subiecto. Vnde hæc propositiones sunt veræ, intellectus est volitio, voluntas est intellectio, paternitas est sapientia, &c. Imò si actiones in concreto significantur substantiue, & (vt vocant) in actu signato, & non in actu exercito, quasi emanare denotetur ab iis, quibus tribuuntur, propositiones efficiunt sensum identicum. Vnde hæc sunt veræ, voluntas diuina est intelligere diuinum, intellectus diuinus est velle diuinum, velle diuinum est intelligere diuinum. Hæc tamen non sunt veræ: Deum intelligere peccatum, est velle peccatum, aut Deum intelligere hanc rem est velle illam: quoniam intelligere aut velle hanc vel illam rem creatam, addit respectum rationis supra velle diuinum aut intelligere diuinum comparatione talis obiecti, atque ratione horum respectuum propositiones illæ sunt falsæ.

Cur hæc sit vera, intelligere diuinum est velle diuinum: non tamen hæc intelligere peccatum est velle peccatum.

C Quando actio à parte prædicati sumitur in concreto, & significatur in actu exercito, substantiue tamen, propositio sæpe est vera ratione eius, pro quo prædicatum substantiue sumptum supponit: cum tamen, si prædicatum sumeretur adiectiue, propositio esset falsa. Verbi gratia hæc est vera, paternitas est generans, si prædicatum sumatur substantiue: quoniam non denotat actum generandi conuenire paternitati, quemadmodum denotat, quando prædicatum sumitur adiectiue, sed efficit hunc sensum, paternitas est id, aut est illa res, cui conuenit generare: hoc autem est verum, quia paternitas est Pater, cuius est proprium generare. Haud secus hæc propositio, paternitas est sapiens, si prædicatum sumatur substantiue, est vera: quia efficit hunc sensum, paternitas est id, nempe Pater, aut Deus, cui conuenit vt sit sapiens, quod etiam est verum. Si verò sumatur adiectiue est falsa, vt ex dictis est manifestum.

Substantiui, & adiectiui significantur actionem in concreto distictim.

E Illud tandem animaduerte, quando prædicatum concretum adiectiue sumptum significat veram productionem, vt propositio sit vera, non satis esse, si ei rei tribuatur, à qua est tamquam à principio quo, quando tale principium non est quid distinctum à re producta. Ratio est, quia inter producus & productum debet esse distinctio realis. Hac ratione, licet Pater intellectu tamquam principio proximo generet Filium, & essentia tamquam principio remoto, quia tamen nec intellectus, nec essentia distinguuntur à Filio per generationem productam, hæc sunt falsæ, essentia generat, intellectus generat: quia licet sint principia, quibus Pater generat, ipsa tamen non generant Filium cum quo sunt idem, sed Pater est, qui eum generat.

Productio vera, vt in concreto verè alicui tribuatur quid sit necesse.